

NİĞDE’NİN İKİ ŞAHLANIŞI

- “Cumhuriyet” 9 Haziran 1936-

Alaeddin Camisi karşısında, bir sokak duvarının böğründe, kavisli bir kemerle süslü, mermer kitabeli, susuz ve musluksuz, eski bir çeşme vardır. 676’da, yani on üçüncü asrın son çeğreyi başında yapılmış bir çeşme. Tepe yüksek olduğu için oraya su getirilemez. Çok derin bir kuyu kazmışlar, dönme dolaplarla çıkarılan suyu bir yalakla büyük bir hazneye doldurmuşlar. Musluklarından bol bol akan kuyu suyunu halk, bir pınardan geliyor gibi kolayca testilerine doldurarak bu hayırlı çeşmeyi yaptırnadualar edip durmuş. Bu yedi asırlık çeşmeden artık su akıyor, fakar onun musluksuz oluklarından gürültülü bir tarih, kızıl bir çağlayan halinde hala ve sessizce akıp durmaktadır.f/d

Çeşmeyi yaptıranın kim olduğunu esmerleşmiş mermer kitabeden öğreniyoruz: Hatiroğlu Şeradfeddin Mesud. Bu, niğde Beyi idi. Koca Selçuk Devletinin Moğollar elinde oyuncak oluşuna yanyor. Dördüncü Kılıç Aslan, Prenses Hüdavend’in babası, bir hükümdar değil, Moğolların zavallı bir korkuluğudur. Hatiroğlu önce korkuluğu kaldırmayı kurdu; meşhur Pervane ile birleşerek onu Aksaray’da 663’te öldürtüyor. Yaptığı cinayet beklediği hidayeti doğurmadı. f/d

Öldürülen hükümdarın yerine geçen oğlu Gıyaseddin çok küçük olduğu için Pervane kendine naib seçilmiş, o da nalını hep kendine yontmaya başlamıştı. Ortalık gene karmakarış, Moğol merdanesi gene Anadolu’yu eziyor. Hatiroğlu işi doğrudan doğruya omuzuna aldı, bir ordu ile apansız Kayseri’ye yürür, şehri alır, Selçuk hükümdarıyla bütün ümerasını esir ederek Niğde’ye getirir. Niğde artık devlet merkezi gibi, Niğde dağılan Anadolu birliğini yeniden kuracak gibi; Hatiroğlu bütün duaları kendine toplayan bir ümit oldu. f/d

Fakat dehşetli Moğollara karşı Anadolu tek başına kalkınamaz. Hatiroğlu Müslüman Anadolu’yu putperest Moğol’dan kurtarmak için Müslüman Mısır’ın yardımını elde etmeye çalıştı. Kardeşi Ziyaeddin’i Mısır’a davetçi olarak gönderiyor. Mısır Sultanı Baybars büyük bir ordu ile Anadolu’nun yardımına koşar. Karşısına çıkan Moğol ordusunu Albistan taraflarında tubuz etti. Baybars, Kayseri’ye gelir, Selçuk tahtına oturur, başına Selçuk tacını giyer. Anadolu bayram içinde. f/d

Fakat ne o? Birkaç hafta sonra Mısır hükümdarı çekilip memleketine dönüyor. Guya Anadolu beylerinde istediği birliği görmemiş. Görmediyse birleştireydi. Anadolu’ya sadece birkaç faftalık bir aman getirdi. Fakat amanın sonu yamanmış. Mısırlılara bir şey yapamayan Moğollar bütün hınçlarını bizden çıkardılar. Hatiroğlu, Develi taraflarında mağlup edilerek Niğde’de asıldı ve

Moğollar palalarını çekip üç yüz bin Anadolu Türk'ünü kestiler. İstiklal yerine ölümün tırpanı. f/d

O zamanın şairlerinden tabip Sadreddin farisi bir şiirle Anadolunun mahvolan beylerine acıklı bir mersiye yazarken Hatiroğullarından da şöyle bahsediyordu:

Söyle, ey zamane, Hatiroğlu Şerafeddin'in mevkii ki göklere degecek kadar yükseldi ne oldu? Anadolu'nun sahibkıranı ve zamane beylerinin beyi idi o. Bütün emirler onun önünde çocuklar gibi aciz kalırlardı. Kardeşi Ziyaeddin ki iş bilirlikte en ileri ve cenk meydanında bir aslandı; ne denir, işte hepsi hayat meclisinin faniliği içinden ecel şarabını içerek göçüp gittiler. (Sadreddin'in bu Farisi şiiri hakkında Adana mintakası Maarif Emini iken çıkardığım "Maarif mecmuası" nın 15 Mart tarihli birinci sayısında malumat vardır. İ.H.SEVÜK)

Hatiroğlu çeşmesi; Anadolu istiklali için şahlanan çeşme. O istiklale kurban giden üç yüz bin Türk'ün kanı bu çeşmenin kupkuru musluklarından hala kızıl kızıl akıyor. Sandım ki çeşmeye dokunsam kızgın bir levha gibi elimi yakacak. Yaralar kapanır, çeşmeler kurur; fakat hatıra kapanır mı? Yedi asrı aşarak hala kanayıp duruyor işte.

* * *

Niğde kalesi; ne haşmetli şeymiş o. Katip Çelebi'nin üç katlı, minare boylu ve İstanbul'daki Eski Saray'da daha gösterişli olduğunu söylediği bu kaleden şimdi yalnız, Alaeddin tepesinin şimal tarafında sahiden minare boylu, kalın, hala heybetli bir burç kalmış. O yalnız bir kale artığı değil, bir hatıra abidesidir. Onun tunç gövdesine iyi bak: Bu burç, tam on yedinci asır ortasında koskoca imparatorluğu zangır zangır titreterek yendi.

On yedinci asır ortası. Deli İbrahim'in saltanat sürdüğü değil, saltanatı timarhanelendirdiği devir. Devletin başı yok, devletin başında Cinci'nin üfürüğü ve Kösem'in fitnessi var. Haris ana, deli oğul; ana oğlunu boğdurttu. Sipahiler padişah kanı davasıyla ayaklandılar. Sultanahmet'te onlarla yeniçeriler arasında kanlı bir cenk. Yeniçeriler galebe çaldı. Yığın yığın sipahiler, boğdurulup denize atılıyor. Atanlar devşirmedir; atılanlar Anadolu askeri. Bağı yanık Anadolu baştan başa ürperdi. Niğde'den Abdünnebi namında bir "sahib-i huruç" çıkıyor. Kale burcuna büyük bir sancak astırdı. Anadolu sipahileri ve Anadolu silahşörleri akın akın o sancağın altına toplanıyorlar. Şehrin etrafına sayısız çadırlar kurulmuştur. Niğde'nin içi dışı birdenbire mahşerleşivermişti.f/d

Kimdir bu Abdünnebi? Eski bir sipahi zorbasıydı. Dördüncü murad, siaphilerin kökünü kazımaya kalktığı vakit sinip saklandı. Fakat diriyken ölü gibi yaşamak niye? Sarayda akrabasından bir paşa var; onunyanına geldi; boynuna bir kement ilmiklede; kemendin ucunu paşaya verdi; hünkarın keyifli bir zamanı imiş, bu halle huzura girince padişah bir yandan gülererek, bir yandan da padişahlık icabı gürlereyrek sorar:

- Bu ne?

- Padişahım, ya bu kemendi çekiver, bu can gitsin; ya bu kemendi çözdürüver, bu can kurtulsun !

Pehlivan yapılı, güçlü kuvvetli, iriyarı Murad, karşısında bu sözleri söyleyen boynunu kemendli adama baktı: O ne boy bostu o; çam yarması gibi, dağ parçası gibi, dökme heykel gibi bir adam. İrade etti.

- Bir kıyafetli kafirdir, varın Kapıcılat kethudası eylen !

Kıyafetli Abdünnebi kurnazdır da: Sağa çattı, solu kandırdı; büyük servetler topladıktan sonra gidip niğde'ye yerleşti. Bahçeler, çiftlikler aldı; köşkler, konaklar yaptırdı; para ile devletten mansıplar, voyvodalıklar kopardı. Mülkler mülkleri, servetler servetleri doğuruyor. Zenginliği arttıkça adamları; adamları arttıkça kuvveti; kuvveti arttıkça...Her kuvvetten cür'et çıkmaz, fakat cür'et hep kuvvetten çıkar. Abdünnebi koskoca devlete karşı huruç ediyor. f/d

Niye huruç etti? Ne, ödediği voyvodalık parasını inkar ettiler diye, hınç için; ne sipahilere yapılan katilden sonra kendine de kıyarlar diye, korku için; sırf devleti kurtarırım diye, fikir için ortaya atılıyor. f/d

Bak, karısını boşayıp helallaştı, gitmek var, dönecek yok diye. Bütün mallarını, mülklerini satıp nakde çevirdi; bak, bütün ordunun masrafını kendi ödüyor. Kimsenin kılına dokunulduğu yok. Niğde kalesinin burcuna astırdığı sancak bir dava bayrağı idi; ordu bir dava ordusu, şef bir dava admı.

Bak, İstanbul bile onlara asi fetvası çıkaramadı. Bütün Anadolu'yu, davanın havasıyla kucaklaya kucaklaya gidiyorlar. Şehirler hep kapılarını açtı. Önlerinden devlet kuvvetleri ya kaçtı, ya dehalet etti. Muzaffer ordu İzmit'tedir. İstanbul allak bullak. Ordu gönderdiler; gidenler gelenlerin tarafına geçiverdi. Abdünnebi, Üskidar'dadır. Şaşırın yeniçeriler yalvarıp yakarıp sipahilerle uyuştular. Üskidar'a sancak çıkarıldı. Peygamberden kaldığı söylenen mukaddes sancak. Kayışdağı eteklerinde son çarpışma; Abdünnebi gene galip. Artık İstanbul'un yapabileceği bir şey yok. Anadolu, İstanbul'a bütün hesabını temizletecek. f/d

Fakat ne o? Abdünnebi, zafer gecesinin karanlığı içinde bütün ordusunu alıp geri döndü. İstanbul'da sevinçten şaşkına dönmüştü. Bööyle birdenbire niye çekildi? Korkmuş dediler; bir adam her korkulacak şeyi tepeledikten sonra mı korkar? Ne deniz, ne şu, ne bu; Üsküdar sırtına dikilen peygamber sancağı; Sarayburnu sırtında oturan peygamber vekili; din, an'ane; ülülemir, isyan, hulasa kafaların karanlığı içinde vehmin alevden çengeliyle örtülü büyük istifham...Her kuvveti yenen Abdünnebi sadece vehme yenildi.

* * *

Alaeddin tepesinin orta böğründe Hatiroğlu çeşmesi, şimal kıyısında eski kaleden kalma parça. İkisi de, dört asırlıkla birer şahlanış yaptı; ikisi de hüsrarla bitti. Çeşme ile kale hala "yaptık, fakat ne yazık, başaramadık" diye tasalı tasalı boyun büküyorlar. Zaferle biten şahlanışlarda çok kere zaferin aydınlığı şahlanışın şi'ini örter. Fakat zafere ermeyen büyük şahlanışlar; davaların

şahlanışı; bunlarda şehadete benzer bir şey vardır; susuz çeşme ve ihtiyar kale:
İkinizi de birer şehit gibi selamlıyorum. f/d

İsmail Habib SEVÜK

Yurttan Sesler

Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002